

Արաբերէն (Մուսթերէն):

Հայերէն:

sar, „génération, être fécond, pullulier, multiplier, s'accroître“.
 zid, „blé“.
 sig-a, „corne“; sig-ar-(r)a, „jeune animal de l'esp. des cerfs, ou des gazelles“.
 zir, „serpent“; ser-ag, le dieu du serpent.
 — zi-zi, „ver“.

zuab, „l'océan qui entoure la terre“.
 suk, „marais“; sag-ar, „boue“.
 sur-a, „en urinant“.
 ud-u, „agneau“.
 ug, uk, uk-u, „homme, peuple, multitude“.
 ur, bar, „hyène“.
 ur-u, gur-un, „sang“.
 ur-u, „meule de blé“.
 ruz, „chèvre“.
 uz-ar, „bord, rivage“.
 su-u, „coucher du soleil“; kuš, „se coucher“.

Կոստանդնուպոլիս, 8/21 Հունիս. 1909.

ՅՈՒՆ. ՍԱՐԱԶԵԱՆ:

ՅՈՒՆԻՆԻՍ ԶԵՅՈՑ ԳՆԱԴԱՐԱՆԱՐԱՐՈՒՄ

Ար յիշուի անշուշտ թէ Հոկտեմբեր 1898 եւ 1899 տարիներուն մէջ Հրատարակած էի «Երգ» կիող Հայոց Գաւառաբարբառը, որ յետոյ առանձին հատորով ալ ի լոյս ընծայուեցաւ կազմելով «Ազգ. Մատենադարան»-ի շարքին ԼԳ-հատորը: Անկէ ի վեր նոյն բարբառէն կրկին 100է աւելի հասարակ բառեր եւ նոյնչափ ալ առանձնէր, ոճեր, ասացումներ, կրկնաւորներ եւն հաւաքած ըլլալով՝ աւելորդ չեմ համարիր իբր յաւելուած գանձեր եւս հրատարակութեան տալ այս էջերուն մէջ: Կը յուսամ թէ լեզուսներ ու գրասեր ընթերցողները առնոց մէջ ալ պիտի գտնեն առջիններէն ոչ նուազ շահագրգիռ լեզուբանական ուշադրաւ ձեւեր, ինչպէս նաեւ ոչ նուազ գեղեցիկ եւ արտայայտիչ նոր բառեր ու ոճեր որոնցմէ ընտրելագոյնները գէթ եթէ գրականութեան մէջ առնուին, ոչ միայն արդի հայ գրարար լեզուն եւ գրականութիւնը պիտի օժտեն կարգ. ըն ինկ տարրերով ալ, այլ նաեւ պիտի կարենան գրական բառերու կարգ մը պակասներուն տեղը լեզուն կամ պատշաճօրէն տեղը բռնել այս ու այն շինծու բառերուն:

ԲԱՌԵՐ

ԱՃ (արմատ «աճել»-ի). — Աճում (կը գործածուի միայն սա ասացումովին մէջ «Աւար աճը վրան է...» Էւստ շուտ կ'աճի):

ԱՄՊԵՐԵՍ. — Տիրապէժ, խռովողութիւն, տարած, այլակերպութիւն. 2. Անձանօթ:

ԱՍՐ. — Կտաւ. գործելու յատուկ պէտք կենտրոնէն մէկ գործիքը որ կը բաղկանայ երկու զուգահեռանոց յպիկներէ, իրարու միացած սանտարաձեւ թելերով որոնց մէջտեղերէն կ'անցրինն առէջին թելերը. թըր. փշեհ:

ԱՏԸԿԵԼ (= առակ — ել). — Գործի մը կատարման ընդունակ վիճակ մը ստանալ, յարմար միջոցը գտնել. գործինա՞յ՝ «ձեռքս շատըկեց նսմակը գտնելու...»:

ԱՏԵՐՍԻՏ. — Սրտաբեկ, վիշտերու տակ ընկճած:

ԲԱՄԲԱԿԻ (= բամբակ-իկ). — Տղոց յատուկ հիւանդութիւն մը, որ ճերմակ, բամբակաւման փշափնէր կը դոյացնէ բերնին մէջ. գղ. Mu-guet.

ԲԱՆԱՐՈՒԿ (= բան — արձ — ուկ). — Ժիր, գործունեայ, աշխատասէր (կին):

ԲՈՐԱՆԻ. — Սոխով, հաւկթով եւ հացով պատրաստուած տեսակ մը կերակուր:

ԳԱԼԱՐԱՐԱՅԵՒ. — Կատարել, բարբարոս, խռովութիւն:

ԳԱՌԱՂԻ (= գառ — աղիք). Փութախորտ, հեգհաղի:

ԳՈՐԴԵԼ. — Կտաւ կամ որեւիցէ կերպաս գործել: Այս բառին նշանակութիւնը բոլորովին մասնաւորուած է այս անձուկ առման մէջ. իսկ «գործել» բառին ընդհանուր եւ սովորական նշանակութիւնը տալու համար եւ գոհիացիք կը գործածեն «բանիլ» բառը:

ԳՐԿԱՆՈՑ. — Գրեա քաշել շիջող, գրկի (տղայ):

ԴԳԱԼԵԼ. — Լափել (գգալով):

ԴԳԱԼՆՈՑ. — Կողով՝ ուր դգաւները կը դնեն:

ԴԵՐԱՎԱՐ, ԴԵՐԱՎԵՐ (= դար — վար, դար — վեր). — Դեպի վար, դեպի վեր, զոր օր. «մը կ'երթան» — Դերվար...:

ԵԼ. — Ելելով պահ, փամանակ. զոր օր. «ժամու ելուն մեկը եկու... խնուրքին ելուն ծամբայ պիտի ելեմ...»:

1 Ար արմատն է անիլ (սա առնել) բային որուն կրկնաւորն է արգ, նոյն բայի արմատին հին ձեւը օրմ ճիշտ առաջ կ'աւելնէ, որովհետեւ ար արգ ին պարունակած կրկնակի բն կը ընդկայացնէ:

2 Յայտնապէս փոխարեութիւն մըն է այս բառը առնուած արաբական դայլին բնաւ որութեանն, գայլերու. ցեղ մը որ կ'երեւի թէ հասարակ դայլերն աւելի կատարել էր: Բայց հետաքրքրական այն է, որ Երգիցի լեզուները գայլերու այդ անունով տեսակ մը գայլութիւն չունի եւ Ժողովուրդը ոչ միայն այդպիսի գայլ չէ ճանաչար, այլ «գալ» արաբացիլ խօսքին բառական նշանակութիւնն իսկ չէ դիտար, բայց յիշուած փոխարեական նշանակութեանն:

ԵՐԿԱՆԱՌՈՏ. — Երկայն. հակահիշք. կար-
ճառող, եւն:

ԶԱՌ (արմատ "զաւլ" ի). — Զռոյ, զրգոյ.
զոր օր. "աչարկու. զառ մը փրցուց քի աշխարհ
դըլքէաց. . . ."

ԶԲԶՕՐ. — Փափկանկատութենէ զուրկ,
անկիրթ:

ԷԺԻՆ-ԲԷԺԻՆ. — Առտուն շատ կանուխ,
կամ երկիրուն շատ ուշ. տարածամ. պահ մը՝ որ
լոյս աւ խաւարը իրարմէ կը բաժնէ. (տես նաեւ
"բաժնետէլ" Եւ զոկիոյ Գաւառ. արարաւ էջ 67):

ԷՏԻԿ. — Տղու պզտիկ մեծակ:
ԸՄՊՈՒԿ (լուր). — Կերակուրներու արգա-
նակին իւրը պաղելով սեղեկելէ եւ առնուելէ վերջ՝

ներքեւը մնացած զատ ջուրը:

ԸՌԷԸ ("աիշաւ, էն"). 1. Ծառ (դիծ). 2.
քովիտի (բնթացք. խնէփառի պէս). 3. Հակառակ
(վարմունք):

ԹԱՌ-ՈՐԻԼ. — Թառիկ. բարձր տեղեր թա-
ռելու պէս նստիլ:

ԹԱՓՕՆ. — Ապարքի մը վերջին մնացորդը,
թափփառքը. թրք. բէ--մանդ:

ԺԱՆԻՔ. — 1. Հան, կատուի եւն դէմք.
2. "Դիմք" ին անարգականք:

ԺԱՆԻՔ ԱՆԵԼ. — Երեսք, դէմքը ծամա-
ծաւել. մեկուն դէմ գաժան կերպարանք մը առնուլ:

ԼԱԿ. — 1. Որեւէ ուսելի նիւթով շաղ-
ուած անասուններու յատուկ լոյծ կերակուր. թրք.
էւ. 2. "Կերակուր, ին անարգականք, շատ յոռի
կերակուր:

ԼԱԿՈՏ. — 1. Հան, կատուի, մկան եւ նման
օրինակ անարգ կենդանիներու ձաղը. 2. "Զա-
ւակ" ին անարգականք:

ԼՈԼԻԿ. — Գինովցած, ինքզինքը կորսն-
ցուցած:

ԽԱՄ. — Մէկ անգամ խածնելով փրցուած
մաս. զոր օր. "խնձորէն խած մը առ. . . . " խած մը
խնձոր եւն":

ԽԱՎՈՂԿԻԹ (= խաղող. կիթ). — Աշդե-
կութ:

ԽԱՐԻՋԱՆ. — Կենդանական իւղերու ան-
հալ մնացորդը որ սպասով շինելու կը գործածուի.

թրք. չախրաւ:

ԽԵՆԴԱՆՈՍ. — Խենդ:

ԽԵՆԴԱՆՈՍ. — Մատենաբու, եղունգներուն շուրջը
դոյցած մի փոքրիկ ծուէններ. թրք. բէ:

ԽՂԴԱՄԵՌ (եւել). — Չափազանց նեղուիլ,
տառ ապիլ, չարչարել:

ԽՈՒՄ (արմատ "խաւլ" ի). — Արեցութիւն:
ԾԻՄՈՐ. — Ստիչքի տեղ ծծելու համար

լաթի կտորի մը մէջ ամփոփելով ծծկեր աղց բե-
րանը գրուած անուշեղէն:

ԾՈՒՌ 'ՈՒ. — Զնչին պատճառներով հի-
ւանդացող. "հիւանդ կիւն, ին անարգականք":

ԾՈՒՌ. — Մանուկ կաժի մը բաժանական
մասերը. թրք. չէ. ֆր. echevette.

ՎԱՆՆԶՈՏԻԼ, ՎԱՆՆԶ-ՈՐԻԼ. — Կիններու
շուրջը պառնալ. բժնաբանել. այս տեսակ արարք-
ներու մէջ հաճոյք փնտռել, ֆր. galantiser ին մօտ
իմաստով:

ԿԱՓԱՆՔ. — Կափառիչ:

ԿԼՏԱՏԵԼ. — Մէկ ումպով խմել, կլմել:

ԿՈՒՂՈՇ. — Թափփառ, կոշտ (մարք):

ԿՈՃԳԼՈՒ (= կոճղ-գլուխ). — 1. Անտաշ
չխուտէր. 2. Նորութիւններու աններող, աւան-
դամէլ:

ԿՈՌՊԷՃ. — Դրառի ծիւղերով ափսոսաբոյ
յարգարուած նախնական օրորոյ:

ՀԱՆՃԱՐԵԼ. — Հնարել, ճար խորհիլ:

ՀԼԱԿ. — Առատօրէն լեցուած, ծանրա-
բեռնուած րլուլ:

ՀԵՐՈՒ. — Նստորդ տարի:

ՀԷՆՔ. — Հինուած առիջ.

ՀԻՂՈՒՆ. — Բլուլք. թրք. դոն--:

ՀՈՒՐՔ. — 1. Կրակին լիաջերմ տարու-
թիւնը, դոլքը. զոր օր. փոխաբ. հուրը ան-
ցու. . . . 2. Մէկու մը շար խորհուրդները հըա-
չիբելու մտքով եղած յոռի թեւադրութիւն:

ՀՐԼՊՐԿԻԼ. — Զուգուիլ, կրքի ելլել:

ՂՕԶԵԼ. — Եղջերաւոր կենդանիներուն եղ-
ջիւրով հարուած տալ:

ՂՃԸԽ (մանկական բառ). — Ոչխար կամ այծ,
գառն կամ ուլ:

ՃԼԱՏԵԼ'. — Կտրուած ծառերու ծիւ-
ղերը կտրուել, խոշոր փայտերը կիսկել, մաս մաս
քնել վառելի վիճակի վերածելու համար:

ՃՂԸԶ. — 1. Միւս լացող, թղկացող,
կամակիր (տղայ). 2. վիճառը (մարք):

ՃԸԽԵԼ. — Ճգմել. ջախջախել:

ՃԻՒԿ. — Հատ քիշ հոտոյ (պղքեր,
ջուր):

ՃՐԻՏԱՅ. — Տեսակ մը խմորեղէն,
ծրերտակ:

ՄԱԼԷԶ. — Լոյծ խմբ:

ՄԵՄԵ. — Մայր (կոչական):

ՄԱՆ. — 1. Ցան (դէմք). 2. Ցան (դիմի
կամ նմանօրինակ հեղուի մը երեսը). թրք. չի-:

ՄԱՆՈՏ. — Գէմքը ցանալ:

ՄԱՍՏԱՍԵՂ. — Խոշոր առեղ, հերին.
թրք. չախրաւ:

ՄԱՐԽ. — Մայրի փայտին բեւեկնոտ մասերը
զոր ծրագի տեղ կը վառեն. թրք. չախ (հմտ.
հայ ճր--):

ՄԵՆԾՂԻ (= մեծ-եղ-ի). — Մեծ, խո-
շորիկ:

ՄԹԻԹ. — Կտաւ գործուելու առն ձիգ
պահելու համար վրան լարուած մասնաւոր փայտե
գործիք:

ՄՈՒՀԱԼԵԼ. — Մատանջուիլ, հոգ քնել:

ՄՈՒՄՊԱՐ. — Մէջը հաւարով եւ մի
կտրուածներով լեցուած եւ եփուած կովու
փորտիք:

Ի կազմութեան եւ նշանակութեան, յայտնով այս
բառը պէտք էր որ ըլլար հաւել (= ձիւ-հատ-եւ) ոչ
թէ հաւել բայց և է նման մակարոյծ տառ մըն է որ
շատ քաներու մէջ մասն է. հմտ. Եւ զոկիոյ բարբառէն
խնխիլ (փոխանակ "կանգնուիլ"), խնխիլ (փոխանակ
"խառնուիլ"), չնխիլ (փոխանակ "ցածիկի"), եւ հին հայե-
բեկն լուխի (փոխանակ "շարժիլ"):

